

PROXECTO POLO MONTE

EDUCAR SOBRE O TERREO

Carmela García González*

O obxectivo deste proxecto é traballar na escola sobre o territorio, para analizar os incendios forestais e o impacto humano no medio natural

A ORIXE DE POLO MONTE

Os incendios forestais están a ser dende hai máis de trinta anos un grave problema ambiental e un dos principais riscos que sufrimos en Galiza, pero agora semella que a percepción social deste vello problema estea a mudar. A alarma social xerada polos lumes do pasado verán pode ser vista como un punto de inflexión na conciencia dos cidadáns que ata este ano non se viron visualizados coa preocupación que o asunto require. Como non podía ser doutro xeito, a inquietude aflorou de contado na comunidade escolar, e moitos Centros de Ensino planificaron, dende o outono, actividades para achegar ás aulas a reflexión sobre os incendios e as súas consecuencias. O Proxecto de Innovación Educativa Polo Monte, xorde como unha iniciativa da Consellería de Educación nun intento de facilitar á aproximación do alumnado aos problemas do seu contorno. Polo Monte é só un dos moitos pasos cara ao cambio das mentalidades e conciencia da poboación sobre os problemas ambientais.

O ENFOQUE DO PROXECTO POLO MONTE

Polo Monte trata de promover na comunidade educativa unha reflexión crítica sobre os múltiples factores e valores relacionados coa ordenación do territorio, a conservación dos espazos naturais e as políticas de prevención de riscos, e en particular sobre os incendios forestais, coa pretensión de que o debate da escola irradie á sociedade. O Proxecto Polo Monte está orientado a estabilizar un sistema de traballo por proxectos nos centros de ensino que dea cobertura á reflexión global sobre as cuestións fundamentais implicadas na xestión do territorio. Intenta incidir naquello que, segundo a voz dos expertos e os movementos sociais, están na base da alta intencionalidade e da alta

combustibilidade que provocan os incendios.

A reflexión que se propón é de carácter global e proxéctase, ademais, sobre outros problemas ambientais vinculados ás mesmas actuacións sobre o territorio, como son as inundacións, a degradación da paisaxe e a falta dunha planificación urbanística respectuosa coa paisaxe cultural. En resumo, o marco teórico do proxecto é a xestión sostible do territorio que inclúa a calidade ambiental e a sostibilidade económica e social do medio rural. Os 2/3 do territorio de Galiza son monte e nestes momentos estase a botar de menos unha cultura forestal e do territorio capaz de reducir a alta intencionalidade e combustibilidade dos montes. A carencia, así mesmo, dun consenso social sobre cómo xestionar o territorio xa é un motivo dabondo para fomentar o debate e a formación dos cidadáns nas múltiples cuestións que converxen – aspectos técnicos, ambientais e socioculturais-, e non pode quedar a escola fóra deste debate.

O Proxecto POLO MONTE pretende crear unha Rede de Grupos de Traballo que conforme un Observatorio do Territorio, no que traballa a comunidade escolar, que se forma, informa, e relaciona a través de internet. Ademais, a experiencia permite integrar a colaboración de grupos ecoloxistas e sociais. Os resultados fanse públicos a través da web.

SAÍR AO CAMPO, REFLEXIONAR E VALORAR O CONTORNO

Polo Monte propón como estratexia de aprendizaxe un proceso activo e reflexivo, que parte da acción local e vai graduando os niveis de reflexión dende a experiencia concreta –no lugar de cada quen- ata os niveis máis abstractos e globais, achegándose aos valores e ás cuestións sociais comprometidas na ordenación do territorio e na preventión de riscos. A idea que inspira o programa é a seguinte: "Só apreciamos e valoramos o que coñecemos, só coñece-

mos o medio cando paseamos, observamos e nos facemos preguntas buscando as respuestas. Este é, pois, o método de traballo: sae o campo, observa, toma datos e busca información sobre o que pasa na proximidade, entende a complexidade das interaccións, valora o estado do lugar, avalia as pegadas das accións humanas, decide cal é a actuación mellor e actúa con responsabilidade no futuro".

A análise dos problemas ambientais ten que ser multidisciplinar polo que propoñemos a realización de traballos de campo para achegarse aos diversos elementos que teñen relación cos usos do solo e o impacto humano.

PROTOCOLOS UNIFICADOS E TRABALLO COMPARTIDO

A xestión sostible do territorio debe considerar todos os elementos clave das unidades de xestión, sexan unidades paisaxísticas, espazos naturais, unidades de explotación agroforestais ou núcleos rurais. E para introducir a reflexión sobre estes asuntos no alumnado, propoñense, desde distintas perspectivas, unha serie de protocolos (19 protocolos unificados, Cadro I) que guian a realización de traballos de campo e que permiten ao alumnado achegarse á complexidade de factores que converxen na xestión que facemos do territorio.

Una serie de protocolos permiten aproximarse á biodiversidade e ás características do medio físico. Outra serie de protocolos traballa sobre a paisaxe, os usos actuais e pasados do solo e da xestión forestal en relación coa avaliación e preventión de riscos. Trátase de recoller imaxes, información sobre os recursos do monte e prácticas no pasado, traballando a paisaxe como unidade cultural para entender o territorio.

Os protocolos referidos aos temas propiamente forestais afondan máis no estudo dos recursos forestais, as prácticas de silvicultura e usos actuais do solo. E finalmente, os protocolos en que

a Historia e a lingua son as ferramentas para achegarse ao territorio. O pasado úsase como clave para entender o presente e a información toponímica axuda a detectar cambios nos usos e características do territorio.

Os protocolos unificados permiten comparar o traballo de grupos de distintas localidades, localizar problemas globais e así entender a complexidade e a dimensión da problemática que está en relación coa xestión do contorno e do territorio. Foméntase a participación e calquera profesor pode inscribirse cun grupo de alumnas e alumnos. O grupo selecciona como mínimo un protocolo e unha zona de estudio, organiza a mosatraxe, realiza o traballo de campo e elabora un informe coas conclusóns.

Os informes cos datos obtidos editanse na páxina web do proxecto para que os resultados organicen un banco de datos e información a modo de *Observatorio do Territorio*. Nos traballos pódense implicar as administracións locais, e outros grupos sociais como as Comunidades de Montes ou grupos ecoloxistas, con actividades relacionadas.

POLO MONTE NO 2007

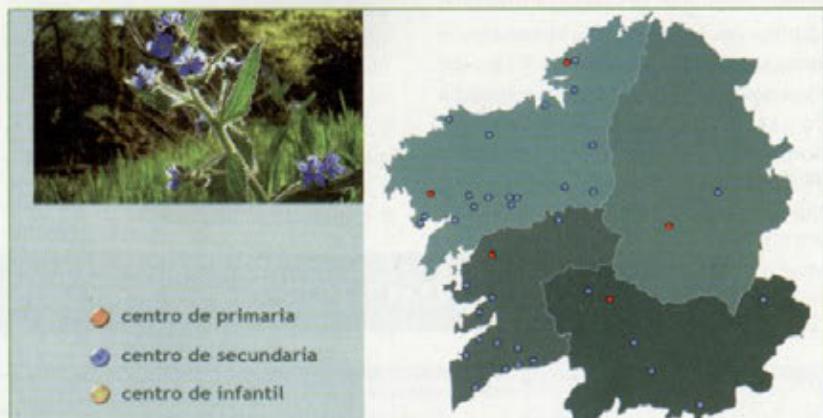
A resposta da Comunidade escolar foi moi boa. Tras a convocatoria de xaneiro, 40 Centros e preto de 100 profesores e grupos de traballo inscribirónse en POLO MONTE.

Ademais non podemos deixar de suliñar a enorme cantidade de actividades e accións de recuperación emprendidas como iniciativas dende os mesmos Centros Escolares, e tamén as impulsadas por outros colectivos sociais. A Comunidade Escolar amosou unha conciencia, vitalidade e sensibilidade cara aos problemas sociais que dende estas liñas recoñecemos e celebramos. É esta resposta unha mostra da implicación de moitos docentes coa sociedade e cos obxectivos do Sistema Educativo. Chamamos a que se manteña esa vitalidade, pois o cambio das conciencias e prácticas é un camiño lento que precisa de traballo a modo pero constante e que temos que facer entre todos e todas.

* Carmela García González é profesora de ensino secundario e responsable do Proxecto POLO MONTE da Consellería de Educación e Ordenación Universitaria.

Cadro I. Os protocolos do proxecto Polo Monte

1. Inventarios de vexetación e hábitats para achegarse á biodiversidade.
2. Cálculos de biodiversidade.
3. Índices de biodiversidade.
4. Medindo árbores.
5. Comparando biodiversidade: carballeiras e bosques caducifolios, eucaliptais e piñeiros, etc.
6. Mapas de vexetación
7. Os paxaros e o hábitat, a biodiversidade de hábitats e especie.
8. Os artrópodos da zona, como xeito de achegarse a un estudo de biodiversidade.
9. Realización dunha fototeca.
10. Avaliación da calidade da paisaxe.
11. Catálogos da paisaxe local.
12. Os solos, características e usos.
13. A auga e o territorio, os riscos de inundacións e os incendios.
14. Os incendios e a perda de biodiversidade.
15. O espazo forestal: vexetación dominante, especies acompañantes, medición, o medio físico, madeira morta, rexeneración; outros usos e prácticas, a influencia humana e os usos do solo.
16. Caracterización das masas forestais: especies, diámetros, alturas, auga, sendeiros, cortalamens, pistas, perímetros de protección, etc.
17. Usos do solo, estudo do territorio e prevención de riscos.
18. A historia dos usos do solo. Entrevistas aos veciños sobre a xestión tradicional do solo.
19. A microtopografía dos montes e a historia dos usos do solo.

Distribución de Centros con grupos de traballo no Proxecto Polo Monte (Imaxe da web Polo Monte elaborada por Xesús García Otero)

POLO MONTE (Programa piloto 2007) O MONTE E O DESENVOLVEMENTO SOSTÍBEL

<http://www.edu.xunta.es/polomonte>

Nesta web pode consultarse a convocatoria, a descripción do proxecto, os protocolos de traballo en pdf, a lista de participantes, os resultados a partir de xuño, e outros recursos e enlaces.

Fotos: Xesús García